VIDÉKFEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK AZ EU CSATLAKOZÁS UTÁN (2004-2006)

MOHÁCSY GABRIELLA dr.

ÖSSZEFOGLALÁS

Napjaink közérdeklődésre számot tartó kérdése a 2004-2006 közötti időszak vidékfejlesztési támogatása. Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Programban előirányzott, kereken 81 Mrd Ft EU-s és 27 Mrd Ft nemzeti támogatás 57,0%-át a versenyképes mezőgazdasági alapanyagok előállítására, 14,0%-át az élelmiszer feldolgozás korszerűsítésére, 26,5%-át vidéki térségek fejlesztésére és 2,5%-át technikai megsegítésre kívánják fordítani. A Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben az AGENDA 2000 nyomdokain haladva, nyolc intézkedésre mintegy 127 Mrd Ft EU és 32 Mrd Ft nemzeti támogatást irányoznak elő. A cikk számot vet a várható hatásokkal is.

A csatlakozási felkészülés szakterületünkre vonatkozó legégetőbb kérdései, hogy 2004-2006 között milyen vidékfejlesztési források, mekkora összegben állnak rendelkezésre, mire használhatók és hogyan lesznek elérhetők?[1]

A vidékfejlesztési források elérésének alapfeltétele, hogy vidéki térségben hasznosuljanak, ezért a koncentráció elvét érvényesítve e források a 120 fő/km^2 népsűrűséget meg nem haladó, illetve a 10000 fő alatti lakosú települések területén megvalósuló fejlesztésekhez, tevékenységekhez vehetők igénybe. Az így meghatározott vidéki térségek összterülete 77 921 km^2 (az ország területének 83,7%-a), az ott élő népesség 3 883 200 fő, az ország népességének 38,3 %-a. (A kedvezményezett települések listája mindenkor része a vonatkozó pályázati kiírásnak.)

Az EU vidékfejlesztési források elérésének feltétele a tervezés, programkészítés. A vidékfejlesztési tervprogramok elkészítése része a kormányzati irányítással és összefogással, országos szinten folyó programozásnak. Az uniós és nemzeti társfinanszírozással 2004-2006 között megvalósuló fejlesztések stratégiai dokumentuma *a Nemzeti Fejlesztési Terv (NFT).* Ehhez kapcsolódóan folyik *a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP),* valamint *a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv az EMOGA (Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap) Garanciarészleg Intézkedéseire (NVT)* tervezése. Az FVM-ben készülő dokumentumok illeszkedését az NFT terv- és célrendszerébe mutatja az 1. ábra. A dokumentumok EU bizottságok általi jóváhagyását követően nyílnak meg az EU források az ország számára.

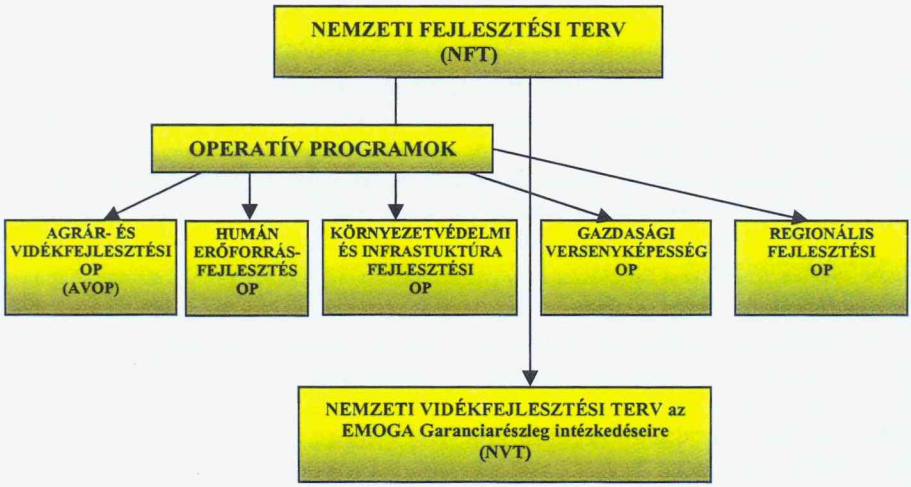
Az EU vidékfejlesztési források elérésének további feltétele a pályázatok és a társfinanszírozás. Az ország számára megnyílt források a tagországi pályázati kiírásokra beadott egyedi projektek (pályázatok) útján nyerhetők el, társfinanszírozás-

[1] A nagy érdeklődésre és a Főiskola folyamatos vidékfejlesztő tevékenységére való tekintettel ismételten közöljük Mohácsy Gabriella FVM főosztályvezető asszony írását. Szerkesztő.

sal. A Strukturális Alapok felhasználásának esetében a társfinanszírozás az uniós és a nemzeti forrásokon túl a pályázó hozzájárulását, az ún. „saját erőt" is feltételezi. Az NVT pénzügyi forrását képező (nem a Strukturális Alapok körébe tartozó) EMOGA Garanciarészleg esetében „saját erő" szükséglet nincsen, a finanszírozás EU és nemzeti társfinanszírozással folyik.

1. ábra

Az FVM-ben készülő dokumentumok illeszkedése az NFT terv- és célrendszerébe

AZ AGRÁR- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI OPERATÍV PROGRAM (AVOP)

Az AVOP célja

Az AVOP egységes keretbe foglalja a mezőgazdasági termelés és élelmiszerfeldolgozás versenyképességének javítását, valamint a vidék felzárkóztatását célzó, az EMOGA Orientációs részlegből finanszírozott intézkedéseket és végrehajtásuk rendszerét. Az AVOP-hoz szervesen kapcsolódó *Programkiegészítő Dokumentum* tartalmazza az intézkedések keretében támogatható tevékenységeket, a kedvezményezettek körét, a végrehajtás részleteit, a pályázatok jogosultságának és kiválasztásának szempontjait, valamint a támogatás kereteit és arányait.

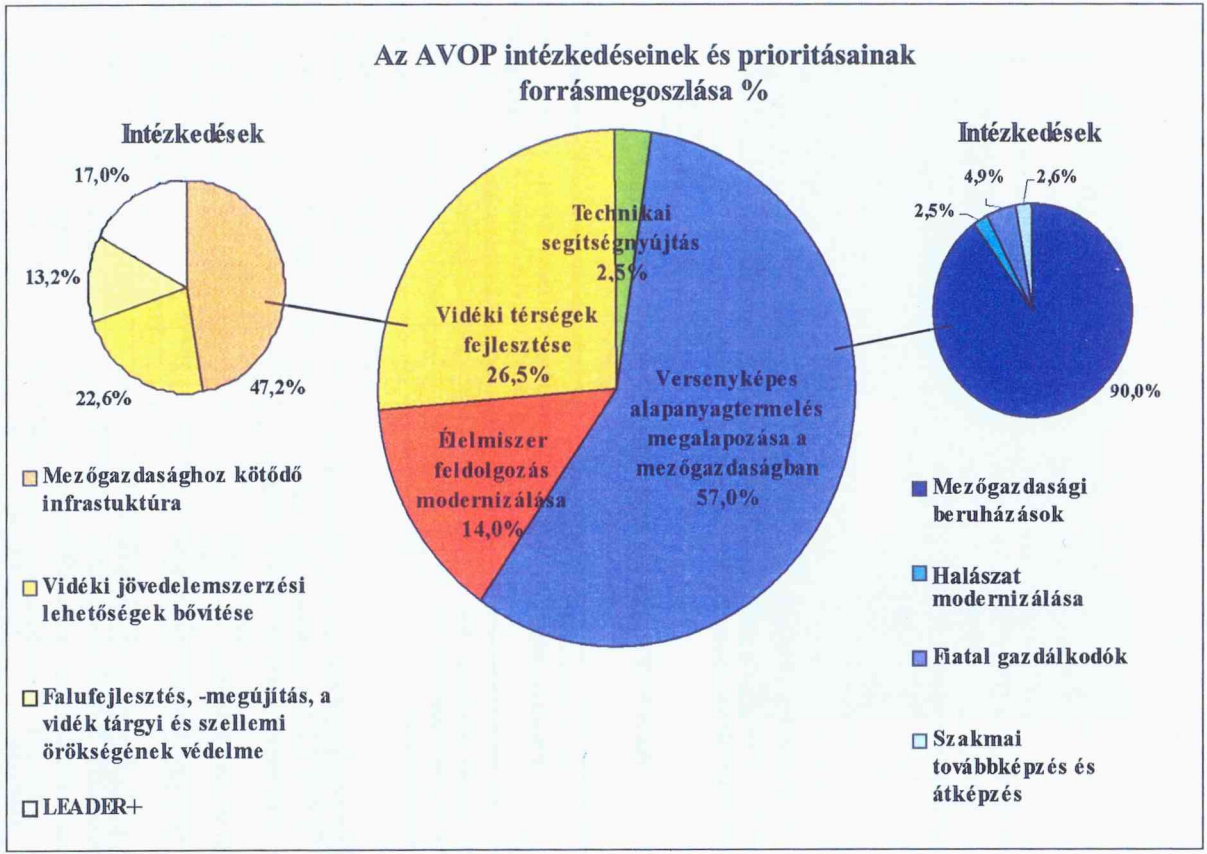
Prioritások, jogcímek és arányok az AVOP-ban

Az EU Bizottság részére 2003. októberében átadott AVOP társfinanszírozásra tervezett prioritásai, a prioritásokon belüli intézkedések (pályázati jogcímek) és arányok a következők:

1. *Versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban* 57,0% (EMOGA, HOPE[1])
   - Mezőgazdasági beruházások (51,3%, EMOGA)
   - Halászat modernizálása (1,4%, HOPE)
   - Fiatal gazdálkodók (2,8%, EMOGA)
   - Szakmai továbbképzés és átképzés (1,5%, EMOGA)

[1] Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz

2. ábra

Készítette a VÁTI Kht Országos Vidékfejlesztési Iroda, 2003. november

2. Élelmiszer-feldolgozás modernizálása
14,0% (EMOGA)
- Mezőgazdasági termékek feldolgozása, értékesítése (14,0%, EMOGA)

3. Vidéki térségek fejlesztése
26,5% (EMOGA)
- Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra (12,5%, EMOGA)
- Vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése (6,0%, EMOGA)
- Falufejlesztés, -megújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme (3,5%, EMOGA)
- LEADER + (4,5%, EMOGA)

4. Technikai segítségnyújtás
2,5% (EMOGA)

A vidékfejlesztési intézkedések közül *tisztán nemzeti finanszírozással* tervezettek az
- Erdőgazdálkodás korszerűsítése
- Alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és lakosság számára

vidékfejlesztési támogatási jogcímek, amelyek a tervezés korábbi fázisában az AVOP társfinanszírozott intézkedései között szerepeltek.

Az EU által társfinanszírozott intézkedések köre és pénzügyi arányai a soron következő tárgyalásokon kerülnek véglegesítésre.

Az AVOP finanszírozása

Az AVOP pénzügyi alapját képező EMOGA Orientációs részleg és a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz összesen mintegy 81 Mrd Ft EU-forrást jelent 2004-2006 között.

1. táblázat

Az AVOP egyszerűsített indikatív pénzügyi táblázata[1]

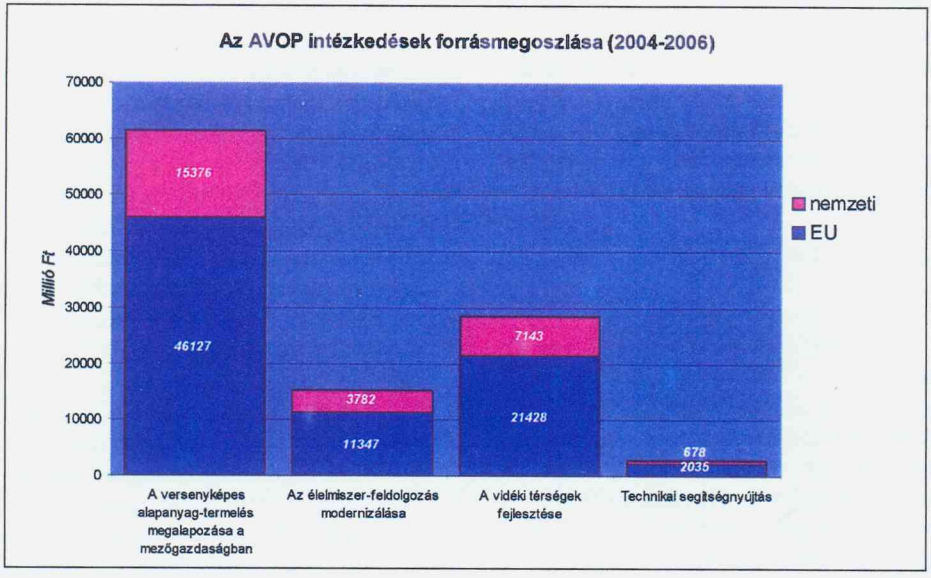
(M.e.: millió Ft, 255 Ft/€)

Prioritás / évek		Összes támogatás	Összes EU támogatás	Összes nemzeti támogatás[2]
A versenyképes alapanyagtermelés megalapozása a mezőgazdaságban		**61 502,3**	**46 126,7**	**15 375,6**
	2004	14 722,4	11 041,8	3 680,6
	2005	20 606,4	15 454,8	5 151,6
	2006	26 173,5	19 630,1	6 543,4
Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása		**15 129,1**	**11 346,8**	**3 782,3**
	2004	3 621,6	2 716,2	905,4
	2005	5 069,0	3 801,8	1 267,3
	2006	6 438,5	4 828,9	1 609,6
A vidéki térségek fejlesztése		**28 570,3**	**21 427,7**	**7 142,6**
	2004	6 839,1	5 129,4	1 709,8
	2005	9 572,5	7 179,4	2 393,1
	2006	12 158,6	9 119,0	3 039,7
Technikai segítségnyújtás		**2 713,7**	**2 035,2**	**678,4**
	2004	649,6	487,2	162,4
	2005	909,2	681,9	227,3
	2006	1 154,9	866,2	288,7
Összesen		**107 915,4**	**80 936,6**	**26 978,9**
	Ebből EMOGA	**106 422,9**	**79 817,1**	**26 605,7**
	Ebből HOPE	**1 492,6**	**1 119,4**	**373,1**

[1] Eltérések a kerekítésekből adódhatnak

[2] Nemzeti források esetén az összegek az adott Strukturális Alaphoz való hozzájárulást (társfinanszírozás) mutatják

3. ábra

Az AVOP várható hatása és eredményei

Az EU Bizottság kötelezi a tagországokat a tervdokumentumokban foglalt intézkedések fizikai és pénzügyi hatásainak mérésére. Az ellenőrzési folyamatok egységesítésének biztosítására a Bizottság – valamennyi intézkedésre vonatkozóan – rendszerbe foglalta a fizikai és pénzügyi mutatókat. Ezek figyelembevételével a programdokumentum az AVOP viszonylag csekély pénzügyi forrásának hasznosulását a rövid időtávon (összesen 81 milliárd Ft/3 év) a következő indikátorokkal valószínűsíti:

A mezőgazdaság bruttó hozzáadott értékének növekedése (változatlan áron, 2002-2003. évek átlaga = 100%	1,5%
A mezőgazdasági és egyéb diverzifikációs tevékenységek támogatásával létrehozott és megtartott munkahelyek száma (FTE, AWU)	5900 db
A foglalkoztatási szint növekedése a vidéki térségekben (2001. évi = 100%)	1%
Az elvándorlás mérséklődése a vidéki térségekből (2000-2003. évek átlaga = 100%)	2%
A munkavállalási korú, inaktív népesség arányának mérséklődése a vidéki térségekben	5%

A NEMZETI VIDÉKFEJLESZTÉSI TERV AZ EMOGA GARANCIA-RÉSZLEG INTÉZKEDÉSEIRE (NVT)

Az NVT célja és támogatási jogcímei

Az NVT egységes keretbe foglalja az EMOGA Garanciarészlegből finanszírozott vidékfejlesztési intézkedések hazai végrehajtásának rendszerét. Kijelöli a vidéki területek fenntartható fejlődését szolgáló célokat, prioritásokat, tartalmazza az egyes intézkedések végrehajtásának részletes szabályait. Az NVT részben a tagállamok számára a 1257/99 EK Tanácsi rendeletben meghatározott négy intézkedést, részben az e jogforrásban nem szabályo-

zott, kizárólag az új tagállamok számára a Csatlakozási Szerződésben foglalt ún. „átmeneti" intézkedéseket foglalja magába. Magyország NVT-je tartalmazza, az EU által felajánlott jogcímet. Ez az intézkedéscsoport sajátos „vegyes rendszert" képvisel: többnyire pályázatos úton, öt évre szóló szerződéssel elnyerhető, de jellegüket tekintve normatív támogatások.

Az NVT céljai a jogcímek tükrében

- *Agrár-környezetvédelem.*

Az agrár-környezetgazdálkodási támogatások 5 éves periódusra vállalt, szerződéses alapon működő, különböző környezetkímélő módszerek alkalmazásáért nyújtott ösztönző támogatások. A támogatás célja a jövedelemvesztés és többletköltségek kompenzálása, valamint legfeljebb 20% ösztönző támogatás. Az intézkedés 4 célprogramon keresztül valósul meg (*Agrár-környezetgazdálkodási alapprogram, Integrált növénytermesztési célprogram, Ökológiai gazdálkodási célprogram, Környezetileg Érzékeny Területek programja*).

- *Kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek támogatása.*

Célja: kompenzáció nyújtása a kedvezőtlen természeti adottságú területeken gazdálkodók számára. A támogatás segíti a mezőgazdasági tevékenységek és földhasználat fenntartását, a kultúrállapot kialakítását a tájfenntartó tevékenységek révén.

- *Mezőgazdasági területek erdősítése.*

Célja: a mezőgazdasági szerkezetátalakítás elősegítése, az erdőterület mennyiségi növelése, minőségi javítása és közérdekű védelmi funkciójának fejlesztése. A jogcím keretében pályázat útján a tényleges költségekre, illetve jövedelem-kiesésre alapozott normatívák, kivételes esetekben egyedi költségvetés alapján vehető igénybe támogatás erdőtelepítésre, ápolásra, illetve az erdősített területeken kieső jövedelem pótlására.

- *Korai nyugdíjazás.*

A támogatás célja az idősebb, tartós egészségi, gazdasági nehézségekkel küzdő gazdálkodók méltányos kompenzáció útján történő kivezetése a kényszergazdálkodásból oly módon, hogy egyben a gazdálkodás racionális folytatása is megvalósuljon. A korai nyugdíj igénybe vételének feltétele a gazdálkodás beszüntetése és a gazdaság ellenőrzött körülmények közötti átadása.

- *Az Európai Unió környezetvédelmi, állatjóléti- és higiéniai előírásainak való megfelelés elősegítése.*

Célja: segíteni a gazdálkodókat, hogy megfeleljenek az EU környezetvédelmi, állatjóléti- és higiéniai követelményeinek a Csatlakozási Szerződésben meghatározott időpontig. A Terv két alintézkedést irányoz elő (Állattartó telepek beruházásaihoz kapcsolódó többlet-költségek, illetve a kieső jövedelem finanszírozása, Az állattartó telepeken felhalmozódott és folyamatosan termelődő szervestrágyakészletek csökkentése, felhasználása).

- *Szerkezetátalakítás alatt álló, félig önellátó gazdaságok támogatása.*

A jogcím célja a szerkezetváltás, a gazdaságok árutermelővé válásának segítése. Az intézkedés célcsoportjai az alacsony tőke erejű, viszonylag kis területen gazdálkodó, de segítséggel fejlődésre képes termelők.

- *Termelői csoportok létrehozásának és működésének támogatása.*

Az intézkedés arra irányul, hogy a piaci viszonyoknak erősen kiszolgáltatott gazdálkodókat termelői csoportok létrehozására és működtetésére ösztönözze. Az egyéni gazdálkodók így érvényesíthetik a koncentrált piaci megjelenés előnyeit az anyag- és eszközbeszerzések, termékértékesítések, a termékek piaci előkészítése, a piaci információs rendszer, továbbá nagy értékű termelőeszközök üzemeltetése során.

Az NVT finanszírozása

Az EMOGA Garanciarészlegben közel 127 Mrd Ft EU-forrás áll rendelkezésre az NVT finanszírozására a 2004-2006 közötti három évben.

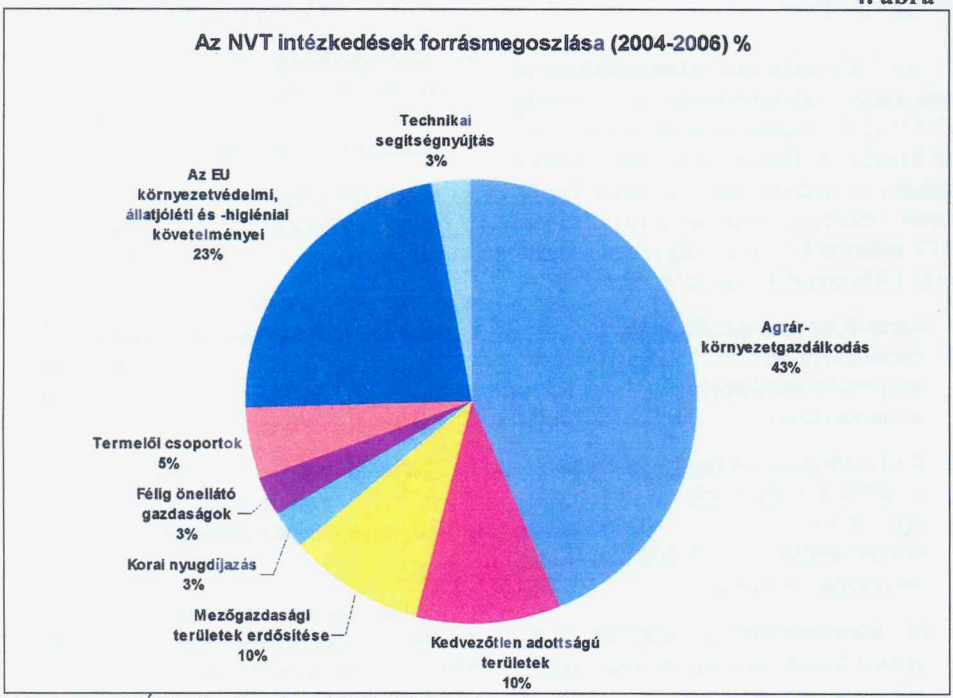
2. táblázat

A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv egyszerűsített indikatív pénzügyi táblázata (kötelezettségvállalás)

(M.e.: millió Ft)

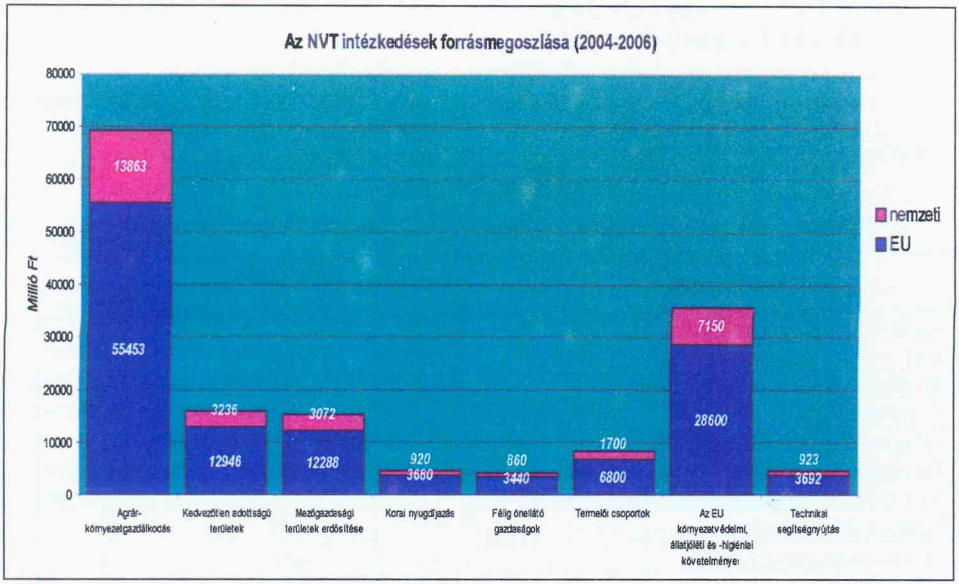
Intézkedés neve	2004-2006		
	EU	Nemzeti	Összes közpénz
Agrár-környezetgazdálkodás	55 453	13 863	69 316
Kedvezőtlen adottságú területek	12 947	3 2367	16 184
Mezőgazdasági területek erdősítése	12 288	3 072	15 360
Korai nyugdíjazás	3 680	920	4 600
Félig önellátó gazdaságok	3 440	860	4 300
Termelői csoportok	6 800	1 700	8 500
Az EU környezetvédelmi, állatjóléti és -higiéniai követelményei	28 600	7 150	35 750
Technikai segítségnyújtás	3 692	923	4 615
ÖSSZESEN:	126 900	31 725	158 625

4. ábra

Készítette a VÁTI Kht Országos Vidékfejlesztési Iroda, 2003. november

5. ábra

Az NVT hatása és eredményei a jogcímek tükrében

Az NVT céljainak számszerűsítése és hatásainak valószínűsítése a Bizottság VI/43512/02 számú dokumentuma alapján készült. A Terv az egyes intézkedések hatásait és eredményeit – a viszonylag jelentős pénzügyi forrás és a rövid időtáv (127 milliárd Ft/3 év) – figyelembe vételével a következők szerint valószínűsíti:

- Agrár-környezetgazdálkodás
  érintett terület: 870 000 hektár
  megőrzött munkahely: 11 500
  új munkahely: 600
- Kedvezőtlen adottságú és környezetvédelmi korlátozások alá eső területek (LFA)
  érintett terület: 1 200 000 hektár
  megőrzött munkahely: 29 400
- EU környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai követelményeknek való megfelelés elősegítése
  érintett állattartó telep: 20 000
  terület: 156 000 ha szervestrágyázott mezőgazdasági terület
- Mezőgazdasági területek erdősítése
  érintett terület: 24 000 ezer hektár
  1 800 erdőgazdálkodó
  munkahely (szezonális): 4200
- Korai nyugdíjazás
  érintett létszám: 10 000 fő
  terület: 50 000 hektár
- Szerkezetátalakítás alatt álló félig önellátó gazdaságok támogatása
  érintett gazdaság: 8-10 000
  terület: 60-70 000 hektár
  létszám: 10 000 fő
- Termelői csoportok létrehozásának és működésének támogatása
  80 versenyképes termelői csoport
  2-5000 fő

A tagországok EU támogatáshoz jutásának feltétele az irányítás-végrehajtás-ellenőrzés-monitorozás intézményi rendszerének megteremtése. Magyarországon az EMOGA Orientációs és az EMOGA

Garanciarészleg intézményrendszerének kialakítása folyamatban van. A rendszer – végrehajtást célzó elemeként – 2003. július 1-től megkezdte működését a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), 7 igazgatósággal. Ezen belül került kialakításra a Vidékfejlesztési Igazgatóság, központi egységgel és regionális irodákkal a vidékfejlesztési pályázatos ügyek kezelésére.

Az EU vidékfejlesztési támogatások felhasználásában meghatározó a potenciális kedvezményezett célcsoportok: a mikro- és kisvállalkozók, civil szervezetek, önkormányzatok felkészítése a pályázati lehetőségekre. A tárca honlapján elérhetők az aktuális információk, fentiek mellett a regionális vidékfejlesztési irodák (REVI), a megyei földművelésügyi hivatalok, a megyei agrárkamarák munkatársai és a kistérségi vidékfejlesztési menedzserek segítik a tájékozódást, illetve a sikeres pályázatírást.

RURAL DEVELOPMENT SUPPORT AFTER THE ENTRY OF HUNGARY INTO THE EUROPEAN UNION, 2004-2006

By:
Mohácsy, Gabriella

One of the most interesting issues of the present is the rural development support during 2004-2006. The support appropriated by the Operative Programme of Agricultural and Rural Development amounts to HUF 81 and 27 billion coming from the European Union and domestic resources, respectively. 57 per cent of this money will be allocated for the competitive production of agricultural raw material, 14 per cent for the modernisation of food processing, 26.5 per cent for rural development, and 2.5 per cent for technical aid. The measures of the National Plan of Rural Development follow the AGENDA 2000, and they amount to approximately HUF 127 and 32 billion coming from the European Union and domestic resources, respectively, allocated for the support of the eight measures in question. The impacts to be expected are described in the paper as well.